

Aleksander Potyrała

**WSPOMNIENIA
POLSKIEGO OKRĘTOWCA
Z LAT 1922-1945**

Gdańsk 2024

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Dariusz Mikielewicz

REDAKCJA JĘZYKOWA

Agnieszka Frankiewicz

SKŁAD I PROJEKT OKŁADKI

Wioleta Lipska-Kamińska

ZDJĘCIA POCHODZĄ Z NASTĘPUJĄCYCH ZASOBÓW: *archiwum rodzinne; Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni; Sekcja Historyczna, Biblioteka Politechniki Gdańskiej*

Wydano za zgodą

Rektora Politechniki Gdańskiej

Oferta wydawnicza Politechniki Gdańskiej jest dostępna pod adresem
<https://www.sklep.pg.edu.pl>

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany, w jakiegokolwiek formie
i w jakikolwiek sposób, bez pisemnej zgody wydawcy.

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej,
Gdańsk 2024

ISBN 978-83-7348-912-7

Spis treści

Słowo wstępne	7
CZĘŚĆ I. WSPOMNIENIA GDAŃSKIE	9
Czasy studenckie	11
1. Wstępuję na Wydział Budowy Okrętów Politechniki Wolnego Miasta Gdańska	11
2. Praktyka studencka w Danziger Werft	16
3. Praktyka studencka w Zagłębiu Dąbrowskim	19
4. Egzamin półdyplomowy	22
5. Ostatnie semestry moich studiów	24
6. Bratnia Pomoc Studentów Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku	27
7. Koło Studentów Polaków Techniki Okrętowej „Korab”	30
8. Zagadnienie - młodzi i starzy	34
9. Sprawy społeczne i ich pochodne	36
10. Drobniejsze wspomnienia	40
Okres pracy w Danziger Werft	43
1. Polskie uprawnienia w Danziger Werft	43
2. Szara eminenca Departamentu Morskiego w Ministerstwie Przemysłu i Handlu	46
3. Danziger Werft a rozbudowa Gdyni	51
4. „Hier wird deutsch gesprochen”	54
5. Polscy inżynierowie w Danziger Werft	55
6. Stan techniczny w Danziger Werft	56
7. Niemiec Niemcowi nierówny	58

8. Mój konflikt z Departamentem Morskim	59
9. Drobniejsze sprawy	62
CZĘŚĆ II. WSPOMNIENIA MODLIŃSKIE	67
Wprowadzenie	69
1. Budowa pościgowca morskiego „Batory”	73
2. Budowa holownika „Rewera” na rzekę Dniestr	78
3. Pierwsze zlecenia Marynarki Wojennej	81
4. Budowa „Pilota IV” dla Kapitanatu Portu w Gdyni	87
5. Budowa „Nieuchwytnego” dla Floty Pińskiej	89
6. Walka podjazdowa Danziger Werft	100
7. Budowa wylawiaczy min typu „Jaskółka”	102
8. Sprawy żeglugi śródlądowej	110
9. Kryzys gospodarczy	116
10. Ludzie z tych, którzy zaciążyli nad losem Polski	120
11. Moje życie prywatne	122
12. „Szkoła modlińska”	130
CZĘŚĆ III. WSPOMNIENIA WARSZAWSKIE	133
Wprowadzenie	135
1. Moja pierwsza praca w Kierownictwie Marynarki Wojennej	151
2. Niezrealizowana budowa ciężkiego monitora dla Floty Pińskiej	152
3. Budowa szybkobieżnego kutra typu „S” dla Floty Pińskiej	156
4. Napęd hydrodrzutowy dla Floty Pińskiej	159
5. Prace badawcze dla Floty Pińskiej	162
6. Coś niecoś o Flocie Rzecznej i Pińszczyźnie	165
7. Budowa niszczycieli „Grom” i „Błyskawica”	168
8. Pierwsze dokowanie „Gromów” w Gdyni	181
9. Budowa okrętów podwodnych „Orzeł” i „Sęp”	184
10. Budowa stawiacza min „Gryf”	198
11. Sprawy własnego przemysłu okrętowego	200
12. Duże czy małe okręty?	210
13. Sprawa planów rozbudowy floty wojennej	213
14. Sprawa szkolenia techników i inżynierów budownictwa okrętowego ..	220
15. Kilka drobnych wspomnień	225
16. Budowa pogłębiarki dla Wodociągów warszawskich	229
17. Polski Rejestr Żeglugi Śródlądowej	234
18. Moje życie prywatne i prace publikacyjne	236

CZĘŚĆ IV. WSPOMNIENIA Z OKRESU II WOJNY ŚWIATOWEJ	237
Okres okupacji	239
1. Wrzesień 1939	239
2. Kłopoty poewakuacyjne	251
3. Refleksje powrześnieowe	253
4. Moja pierwsza baza operacyjna - Wodociągi warszawskie	255
5. Moja druga baza operacyjna - średnie szkolnictwo techniczne	259
6. Początki studiów budownictwa okrętowego na poziomie politechnicznym	268
7. Plan szkolenia okrętowców na okres powojenny	271
8. Moja praca w konspiracji	272
Moja praca w wywiadzie	278
1. W wywiadzie obowiązuje rzetelność pracy	278
2. Organizacja pracy wywiadu morskiego Armii Krajowej	284
3. Praca w wywiadzie jest nie tylko niebezpieczna, ale również bardzo ciekawa	294
4. Nasze rozeznanie: gruntowne unicestwienie hitlerowskiej masowej budowy okrętów podwodnych stanowi „być albo nie być” dla zwycięstwa sprzymierzonych	295
5. Gruntowne zbombardowanie Hamburga okazało się morskim Stalingradem dla hitlerowskich Niemiec	299
6. Stocznie okręgu Gdańsk-Gdynia nie zdołały uratować Kriegsmarine ...	302
7. Drobniejsze wspomnienia	307
8. Życie rodzinne	308
9. Powstanie warszawskie	317

Słowo wstępne

Pamiętnik prof. Aleksandra Potyrały przeleżał na półkach rodzinnych ponad 60 lat. Zaproponowałem Rodzinie Profesora jego opublikowanie, tak aby szersze grono czytelników miało możliwość zapoznania się z jego treścią. Bardzo dobrą okazję ku temu stanowi wspaniały jubileusz 120 lat istnienia Politechniki Gdańskiej, który przypada w 2024 roku. Profesor Potyrała opisuje w swoim pamiętniku sprawy związane z Politechniką Gdańską (wówczas Technische Hochschule der Freien Stadt Danzig), niezmiernie interesujące kwestie dotyczące rozwoju okrętownictwa w Polsce, w tym rozwoju Marynarki Wojennej, zagadnienia społeczne oraz wydarzenia z okresu II wojny światowej. Można tu znaleźć opowieści zarówno humorystyczne, jak i tragiczne. Pamiętnik jest zapisem wydarzeń niezwykle trudnego okresu w dziejach Polski – po odzyskaniu niepodległości – z punktu widzenia wielkiego patrioty, który jednak mocno stąpa po ziemi. W swoich wspomnieniach prof. Aleksander Potyrała niejednokrotnie krytycznie wypowiada się o osobach, z którymi przyszło mu się spotkać czy współpracować na swojej ścieżce życia. Nazwiska tych osób zostały skrócone do pierwszej litery. Po obróbce cyfrowej słabej już jakości manuskryptu utrwalonego na maszynie do pisania, z licznymi poprawkami nanoszonymi piórem przez Profesora, przeprowadzono zmuszoną korektę tekstu, starając się nie ingerować w jego treść i zachowując oryginalną stylistykę¹. Do tekstu dołączono zdjęcia rodzinne prof. Potyrały, fotografie niektórych osób wspomnianych w pamiętniku oraz zdjęcia okrętów.

Prawnymi spadkobiercami pamiętnika są: prof. Jacek Potyrała – syn Profesora oraz dr inż. Joanna Wołoszyn – wnuczka, która jest pracownikiem Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej i jednocześnie

---

¹ Pisownia, gramatyka i interpunkcja zostały dostosowane do zasad obowiązujących we współczesnej polszczyźnie (przyj. red.).

moją żoną. Tak się złożyło, że ojciec dr inż. Joanny Wołoszyn – dr inż. Zygmunt Nagiełło, nieżyjący już pracownik Ośrodka Doświadczalnego Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej – wprowadził mnie w zagadnienia związane z Marynarką Wojenną zaraz po zakończeniu przeze mnie studiów na tym samym Wydziale. Wynikiem tego jest moja już ponad 30-letnia praca o charakterze naukowym i wdrożeniowym na rzecz Marynarki Wojennej RP. Z tego też względu tym bardziej miło mi było podjąć się pracy nad publikacją pamiętnika prof. Aleksandra Potyrały.

Chciałbym w tym miejscu serdecznie podziękować JM Rektorowi Politechniki Gdańskiej prof. dr. hab. inż. Krzysztofowi Wildemu, członkowi korespondencyjnemu Polskiej Akademii Nauk, za sfinansowanie wydania pamiętnika. Dziękuję Pani dr Annie Dąbrowskiej, dyrektor Biblioteki Politechniki Gdańskiej, oraz pracownikom Sekcji Budowy Zbiorów Cyfrowych i Multimediałnych Biblioteki PG: Panu Tytusowi Cabanowi oraz Panu Mirosławowi Opolskiemu, za pomoc w cyfryzacji pamiętnika.

Składam serdeczne podziękowania Panu Krzysztofowi Krzempkowi, fotografikowi, za cyfryzację wybranych zdjęć rodzinnych, wśród których występują zdjęcia liczące już ponad 100 lat.

Wielkie podziękowania kieruję również do Pana Tomasza Miegonia, dyrektora Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, za zgodę na dołączenie do pamiętnika fotografii osób oraz okrętów.

Pani Katarzynie Pankowskiej oraz Pani Katarzynie Urbanowicz z Wydziału Elektrotechniki i Automatyki PG bardzo dziękuję za pomoc w niezwykle pracochłonnej korekcie tekstu.

Dziękuję też Wydawnictwu PG za przygotowanie książki do druku, obejmujące redakcję językową, skład i opracowanie projektu okładki.

dr hab. inż. Mirosław Wołoszyn

Dziekan Wydziału Elektrotechniki i Automatyki
Politechniki Gdańskiej